

Verschenen in: *Kerk en Theologie* 64,3 (2013), 281-282

door Riemer Roukema

F. Meijer, *Paulus. Een leven tussen Jeruzalem en Rome*, Athenaeum–Polak & Van Gennep, Amsterdam 2012, 359 pp., € 19,95, ISBN 9789025370091.

De classicus en oudhistoricus prof. Fik Meijer heeft, na een groot aantal mooie, goed leesbare boeken over de oudheid te hebben geschreven, nu ook een boek aan de apostel Paulus gewijd. Hij is hiervoor te rade gegaan bij de oude bronnen, voornamelijk de brieven van Paulus of op naam van Paulus en het boek Handelingen, en bij hedendaagse studies. Met Hieronymus gaat Meijer ervan uit dat Paulus uit Judea afkomstig is en als kind met zijn ouders naar Tarsus is getransporteerd. Hoewel hij weet dat de betrouwbaarheid van het boek Handelingen niet altijd zeker is, neemt hij, na de behandeling van Paulus' jeugd, toch de beschrijving van diens drie zendingsreizen tot leidraad. Hoewel hij de breed gedeelde datering van Handelingen tussen 80 en 100 overneemt, acht hij het ook mogelijk dat het boek in 62-63 geschreven is, toen Paulus nog leefde. In de bespreking van Paulus' reizen put Meijer rijkelijk uit zijn kennis van de oudheid en van de Mediterrane wereld van die tijd. Van allerlei steden die Paulus bezoekt of waarvan het evident of waarschijnlijk is dat hij die heeft aangedaan, wordt uitvoerige informatie verschaft over de geschiedenis en de architectuur, soms zelfs uit de tijd na Paulus. Dat alles is misschien niet altijd even relevant voor ons begrip van de apostel, maar wel instructief en in ieder geval wederom geschreven in een prettig leesbare stijl. Regelmatig worden passages van Paulus' brieven besproken die betrekking hebben op de gemeenten die hij heeft gesticht of wil bezoeken. Meijer maakt er geen geheim van dat hij Paulus een compromisloze en drammerige man vindt. Volgens hem probeert Paulus in Athene zijn denkbeelden aan Stoïcijnen en Epicuristen 'op te dringen', wordt de 'fanatieke' Paulus onzeker van de goed onderlegde Apollos, en beschouwt hij zijn eigen interpretatie van het woord van God als de absolute waarheid (vgl. daarmee 1 Kor. 13:8-12). Opvallend zijn Meijers pogingen om ieder beroep op het ingrijpen of de leiding van God of Christus anders te verklaren dan het beschreven wordt. Dat Paulus op weg naar Damascus een visioen van de opgestane Christus heeft gehad, zou hij zelf hebben bedacht, omdat hij zich eigenlijk tot de christenen aangetrokken voelde, maar niet wist hoe hij anders met hen in contact moest komen. Om bij hen opgenomen te worden, verzoon hij dat visioen. Paulus' zendingsdrang wordt zo beschreven, dat hij zichzelf had opgezaald met een bijna onmogelijke opdracht. Dat de gemeente te Antiochië volgens Handelingen 13 Paulus en Barnabas op grond van een profetie uitzendt voor de eerste zendingsreis, wordt genegeerd; Meijer schrijft alleen dat deze twee 'besloten Gods woord te gaan verkondigen'. Het visioen van een man die Paulus naar Macedonië riep, wordt voorgesteld als een goddelijke ingeving die door Lucas is bedacht omdat anders niet te verklaren was waarom Paulus daarheen was gegaan. Enzovoorts. Dat mensen in die tijd visioenen hadden – door zijn atheïstische collega Robin Lane Fox in diens boek *Pagans and Christians* (Ned.: *De droom van Constantijn*) volstrekt serieus genomen – kan Meijer kennelijk niet accepteren. Het hoeft natuurlijk niet allemaal precies zo gebeurd te zijn als de auteur van Handelingen en Paulus zelf het voorstellen, maar het negentiende-eeuws rationalistische raster waardoor de religieuze elementen in dit boek heen moeten, getuigt van weinig affiniteit met en respect voor de beleving van de eerste christenen. Zo leiden Meijers onwaarschijnlijke interpretaties juist tot de conclusie dat er meer aan de hand moet zijn geweest. Afgezien hiervan bevat dit boek ook andere discutabele opmerkingen. Meijer schrijft dat de christenen de door joden zo genoemde Tenach in de loop des tijds als het Oude Testament hebben betiteld, maar de benaming 'Oude Testament' is veel ouder dan het acroniem 'Tenach'. Dat Paulus zijn collecte voor Jeruzalem alleen onder de Korintische christenen had georganiseerd, is onjuist (Rom. 15:26; 1 Kor. 16:1;

2 Kor. 8-9). Uit de zinsnede dat de profetessen in Korinte voorspellende kwaliteiten hadden, blijkt een onpaulinische opvatting van de gave van de profetie (1 Kor. 14:3). Dat de eerste brief aan de Korintiërs uit meer dan één brief is samengesteld, is een achterhaalde opvatting. Dat Paulus' brieven 'werden aangepast, gecorrigeerd of in een nieuw jasje gestoken' voor de christenen van de vierde eeuw is een groteske overdrijving (of is bedoeld: 'van de tweede eeuw'? Daarvoor zou *iets* te zeggen kunnen zijn). Opnieuw: enzovoorts. Steeds blijkt dat Meijer zeer goed thuis is in zijn eigen vak, maar met het Nieuwe Testament en de hedendaagse bestudering hiervan onvoldoende vertrouwd is, of zich dienaangaande laat hinderen door zijn eenzijdige vooronderstellingen.